

خطر در کمین ناآگاهان

به‌رغم تمامی پیشرفت‌هایی که در عرصه پزشکی صورت گرفته، پذیرش این نکته که هنوز هم برخی بیماری‌ها افسارگسیخته فعالان عرصه‌های کلان بهداشت و درمان جهانی را به ستوه آورده، کمی سخت و دور از ذهن است.

به‌رغم تمامی پیشرفت‌هایی که در عرصه پزشکی صورت گرفته، پذیرش این نکته که هنوز هم برخی بیماری‌ها افسارگسیخته فعالان عرصه‌های کلان بهداشت و درمان جهانی را به ستوه آورده، کمی سخت و دور از ذهن است.

عموما انتظار ما این است که دست‌کم در کشورهای توسعه‌یافته و پیشرفته، گلابه‌ای از ناآگاهی پزشکان و کادر درمانی در مراقبت‌های بیمارستانی به گوش نرسد و احيانا در چنین جوامعی شاهد تاخت و تاز برخی بیماری‌های با سابقه نباشیم؛ اما ظاهرا واقعیت چیزی غیر از این است. نامگذاری روز جهانی کلیه در سال جاری میلادی براساس همین واقعیت دور از انتظار صورت گرفته است.

کلیه در دام بیماری

بیماری‌های کلیوی را عمدتا به دو دسته تقسیم می‌کنند. بیماری‌های مزمن کلیوی و آسیب حاد کلیه. عبارت بیماری‌های مزمن کلیوی یا به اختصار CKD به مشکلاتی اطلاق می‌شود که دائم کلیه‌ها را درگیر می‌سازد و ماهیتی پیش‌رونده دارد.

به عبارت دیگر این دسته از بیماری‌ها به مرور زمان ممکن است بدتر شوند. اگر این آسیب‌ها بیش از حد پیشرفت کند، خطر از کار افتادن دائمی کلیه بالا خواهد رفت.

در این صورت برای زنده نگهداشتن فرد بیمار به فراخور حال باید از دیالیز یا پیوند کلیه کمک گرفت. بروز بیماری‌های مزمن کلیوی روندی خاموش دارد و معلول بیماری‌های گوناگون دیگری است.

در این میان توجه به این نکته بسیار مهم است که مهم‌ترین علل بروز این دسته از بیماری‌ها دیابت و فشار خون است.

تاریخچه بیماری

دسته دوم بیماری‌های کلیوی، آسیب حاد کلیه یا به اختصار AKI است. این بیماری پیش از این به نارسایی حاد کلیه معروف بود؛ اما سال 2005 از سوی جامعه نفرولوژی و سایر انجمن‌ها و سازمان‌های وابسته به مطالعات در زمینه کلیه و بیماری‌های آن عبارت نارسایی حاد کلیه عبارتی ناکافی و مبهم تشخیص داده شد.

به همین دلیل تصمیم بر این شد که برای پوشش تمامی طیف اختلالات عملکرد کلیه، این عبارت حذف و به جای آن عبارت آسیب حاد کلیه استفاده شود. به این ترتیب، عبارت جدید شامل تغییرات خفیف در کارکرد کلیه تا شرایط وخیمی مانند نیاز به دیالیز می‌شود؛ البته در صورتی که تحت شرایط خاصی بروز کند.

نشانه‌های بیماری

مهم‌ترین علامت سندرم آسیب حاد کلیه کاهش سریع و ناگهانی عملکرد دفع از طریق کلیه‌هاست. اگر کارکرد کلیه ظرف 48 ساعت کاهش چشمگیری پیدا کند، فرد به این نوع عارضه مبتلا شده است. این بیماری در اصل از دو طریق قابل تشخیص است.

یکی این‌که میزان انباشت محصولات نهایی سوخت و ساز نیتروژن (یعنی اوره و کراتنین) در خون افزایش و دیگر این‌که میزان خروج و دفع ادرار به میزان قابل توجهی کاهش یابد. گاهی هم هر دو علامت در بیمار بروز می‌کند.

بُرد بیماری

بیشترین مناطق بروز AKI کشورهای درحال توسعه است. از آنجا که این طیف بیماری‌ها براساس تعریف جدیدی ارائه شده‌اند، هنوز

آمارهای دقیقی از آنها در بسیاری از کشورهای جهان وجود ندارد. به همین دلیل نمی‌توان برآورد دقیقی از وضع آنها در چین کشورهای ارائه کرد.

با این حال مطابق تخمین منابع رسمی جهانی مانند فدراسیون بین‌المللی بنیادهای کلیه (IFKF) در این کشورها کودکان، نوجوانان و جوانان در معرض خطر ویژه این بیماری‌ها قرار دارند؛ زیرا این مشکل بکرات در نتیجه التهاب معده و روده، مسمومیت، مالاریا یا سایر بیماری‌های عفونی مسری در چین کشورهای بروز کرده است.

بعلاوه قربانیان بلایای طبیعی مانند زلزله نیز در چین کشورهای اغلب بر اثر آسیب‌های حاد کلیوی (AKI) جان خود را از دست می‌دهند.

هزینه‌های بیماری

مساله مهم دیگر در مواجهه با این طیف بیماری‌ها، جنبه مالی و هزینه‌های درمانی آن است. شاید باورش کمی سخت باشد اما هزینه‌های AKI در انگلستان از سرجمع هزینه‌های درمان سرطان‌های پروستات، ریه و سرطان‌های ناحیه شکم بیشتر است.

علاوه بر آن برآورد می‌شود که می‌توان تا 30 درصد این هزینه‌ها را از طریق تشخیص زودهنگام و نیز اقدامات موثرتر در مواجهه با این بیماری کاهش داد و مهم‌تر از همه اینها آن که از این طریق می‌توان زندگی بسیاری از افراد را از مرگ نجات داد.

تخمین زده می‌شود فقط در کشور انگلستان می‌توان تا 12 هزار زندگی را به این ترتیب حفظ کرد.

متأسفانه با وجود تمامی مخاطرات و هزینه‌های ناشی از آسیب‌های حاد کلیوی در هیچ نقطه‌ای از جهان مبحث آموزش و آگاهی‌بخشی چه برای کادر درمانی و پزشکان غیرمتخصص و چه برای عموم مردم جدی گرفته نشده است.

علاوه بر آن حتی در زمینه برنامه‌های پژوهشی عام نیز برای این مقوله اهمال‌های فراوانی از سوی جامعه جهانی صورت پذیرفته است.

این امر به نحو بارزی در آموزش‌های کلینیکی و برنامه‌های آموزشی عملی مشهود است و بسیاری از شاغلان در مراکز مراقبت‌های پزشکی اعم از بیمارستان‌ها، درمانگاه‌ها و... در سراسر جهان از فقر اطلاعات، مهارت و تجربه در مواجهه با آن رنج می‌برند.

این نکته‌ای مهم و اساسی است که شاغلان مراقبت‌های پزشکی که متخصصان کلیه نیستند اغلب نخستین کسانی هستند که در جریان بروز نخستین مراحل آسیب‌های حاد کلیه در کنار بیمار قرار دارند و آگاهی کافی آنها برای تشخیص و اقدام به مراقبت‌های اولیه می‌تواند در کاهش خطرات مرگبار این آسیب‌ها حیاتی باشند.

در غیر این صورت مسلماً نتیجه‌ای جز از دست رفتن فرصت‌ها برای کاهش خطر، تاخیر در تشخیص بیماری، مدیریت ضعیف و افزایش دوره درمان بیمارستانی و بالطبع افزایش سرسام‌آور هزینه‌های درمانی به دست نخواهد آمد.

يك نکته فرهنگی

ناظران جهانی در امر بهداشت و درمان متفق‌القول‌اند هنوز هم طب سنتی میان بسیاری از جوامع و کشورها رواج عام دارد و بخش قابل توجهی از مردم در سراسر جهان به آن اقبال و اعتماد دارند، اما براساس شواهد موجود، بسیاری از شیوه‌های درمانی بومی و محلی ممکن است سبب بروز آسیب‌های حاد کلیوی شود.

به همین دلیل لازم است شاغلان این عرصه نیز در این زمینه مورد آموزش و آگاهی بخشی قرار گیرند و البته پژوهش‌های دقیق‌تر و بیشتری بر شیوه‌های تشخیصی و درمانی انواع طب سنتی صورت پذیرد.

&171#نه؛جامعه به بیماری حاد کلیه

با توجه به تمامی موارد فوق، تنها راه ترمیم این نقص عمده در رویارویی با آسیب حاد کلیه در مقام معضل جدی در عرصه جهانی بهداشت و درمان، آگاهی بخشی جهانی در دو سطح عام و تخصصی است.

سطح عام برای عموم مردم و سطح تخصصی برای شاغلان عرصه درمان. از آنجا که این امر مستلزم عزم و اقدام فعالانه جهانی است،

جامعه بین‌المللی نفرولوژی (ISN) و نیز فدراسیون بین‌المللی بنیادهای کلیه (IFKF) که با هم کمیته راهبری روز جهانی کلیه را تشکیل می‌دهند، تصمیم گرفته‌اند این روز را در سال جاری میلادی به مبارزه با این طیف بیماری‌ها اختصاص دهند. شعار آنان برای این روز عبارت است: کلیه برای زندگی: #171نه» به آسیب حاد کلیه! آنها به این طریق امیدوارند موجی در جهان ایجاد کنند که آگاهی درباره AKI را افزایش دهد و سبب سیاستگذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های جدی و موثر در این زمینه شود تا در نهایت به بهبود پیشگیری و درمان این بیماری اساسی در سراسر جهان بینجامد.

بیماری کلیه در کشورهای توسعه یافته

برخلاف کشورهای در حال توسعه، در کشورهای توسعه‌یافته آسیب‌های حاد کلیوی اغلب در بیمارستان‌ها مشاهده می‌شود.

آمارهای رسمی در ایالات متحده نشان می‌دهد چیزی حدود 5 تا 20 درصد بیمارانی که در شرایط بحرانی به سر می‌برند (بیماران بستری در ICU) طی دوره بیماری خود گرفتار آسیب‌های حاد کلیوی می‌شوند.

نکته اساسی در چنین شرایطی آن است که بروز این آسیب‌ها اثرات منفی و خطرناک حیاتی بر بیمار خواهد گذاشت.

بعلاوه مطابق بررسی‌های صورت‌گرفته در انگلستان، آسیب‌های حاد کلیوی، عوارضی عمومی است که حدود یک‌پنجم بیماران بستری در بیمارستان‌های این کشور را درگیر می‌سازد.

علاوه بر آن در این کشور مشخص شده است که ارتباط معنی‌داری میان بروز این آسیب‌ها و درآمد پایین مالی وجود دارد.

همین بررسی‌ها پرده از واقعیت وحشتناکی برمی‌دارد: میزان مرگ و میر ناشی از این آسیب‌ها طی 40 سال گذشته کاهش نیافته و گزارش‌های رسمی در این زمینه حاکی است که سال 2009 استاندارد مراقبت‌های پزشکی و بیمارستانی در 50 درصد این آسیب‌ها ناکافی بوده و متأسفانه منجر به مرگ شده است.

مسعود ایثاری